

УДК 354.42/.44 681.142.37

Гавловський Владислав Данилович – начальник відділу Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Теоретичні засади відстеження деструктивних процесів у соціальних мережах

У статті визначено теоретичні засади відстеження деструктивних процесів у соціальних мережах як складової правоохоронної функції держави; запроваджено та сформульовано поняття правоохоронного моніторингу соціальних мереж, розкрито його зміст.

Ключові слова: соціальні мережі, правоохоронний моніторинг, деструктивні дії, оперативно-розшукові заходи.

Досягнення науки і техніки, створені на благо людства, часто використовують у деструктивних цілях. Це в повному обсязі стосується кібернетичного простору в цілому та соціальних мереж, зокрема. Сьогодні для реалізації своїх злочинних намірів ними користуються збувальники наркотичних засобів, торгівці людьми, розповсюджені порнографії, терористи тощо [1]. У соціальних мережах пропагують суспільно-небезпечні ідеї (насильство, національну та релігійну ворожечу, сексуальні збочення тощо), збирають інформацію, необхідну для підготовки вчинення злочинів, готують державні перевороти і т. ін.

Суспільна безпека, яку несуть деструктивні дії з використанням соціальних мереж, вимагає ефективної організації протидії відповідним процесам та явищам. Така необхідність на державному рівні визнана за кордоном, зокрема у США [2] та Росії [3]. Питання організації діяльності з відстеження деструктивних процесів у соціальних мережах сьогодні є актуальними і в Україні.

Метою даної статті є визначення теоретичних засад такої діяльності, а саме її термінологічного апарату та змісту.

У різних галузях науки для означення діяльності, пов'язаної зі стеженням за певними процесами та явищами, термін “відстеження” використовують досить рідко. Здебільшого перевагу віддають поняттю “моніторинг”, що увійшло до наукового вжитку всередині 70-х рр. ХХ ст. завдяки американському екологів Р. Ману, який використав його для позначення системи повторних спостережень у просторі й часі одного чи кількох елементів довкілля [4, с. 6]. Російські науковці використовують цей термін для означення діяльності з виявлення оперативно-розшукової інформації у відкритих джерелах. Так, А. Л. Осипенко розглядає поняття оперативно-розшукового моніторингу мережевого інформаційного простору як комплексну систему спостереження за станом кримінальних процесів у мережевому соціальному середовищі, що заснована на застосуванні оперативно-розшукових засобів і методів. Науковець зауважує, що оперативно-розшукове спостереження у мережевому середовищі передбачає збирання, оброблення та аналіз інформації про кримінальні явища, які становлять оперативний інтерес, а також оцінку і прогноз зміни оперативної обстановки у мережевому інформаційному просторі під впливом криміногенних факторів [5].

А. О. Сукманов запроваджує більш широке поняття – “оперативно-розшуковий моніторинг відкритих джерел інформації”. Під цим поняттям автор розуміє комплексну систему постійного спостереження за станом інформаційних ресурсів, суспільно небезпечних процесів та явищ кримінального характеру в інформаційному середовищі, а також факторами, які обумовлюють їх формування та розвиток, що здійснюється з метою своєчасної розробки та вжиття заходів по боротьбі з вказаними явищами і процесами [6]. Оперативно-розшуковий моніторинг відкритих джерел інформації науковець поділяє на вивчення друкованих засобів інформації та ресурси мережі Інтернет. У межах Інтернет-моніторингу він виокремлює оперативно-розшуковий моніторинг соціальних мереж. Підставами для такого виокремлення автор вважає наступні ознаки: соціальні мережі часто використовуються правопорушниками, які залишають там різного роду сліди та докази своєї вини; соціальні мережі по суті є унікальними банками даних, де можна відшукати інформацію, що становить оперативний інтерес; соціальні мережі – унікальний засіб для інформування населення та отримання від нього важливих відомостей.

Зауважимо, що позиції як А. Л. Осипенка, так і А. О. Сукманова містять внутрішні суперечності й неточності. Так, із визначення, наведеного А. Л. Осипенком, можна зробити однозначний висновок, що предметом “оперативно-розшукового моніторингу мережевого інформаційного простору” є кримінальні процеси у мережевому соціальному середовищі. В той же час, можна однозначно стверджувати, що “кримінальні процеси” здебі-

льшого протікають у реальному соціальному середовищі, а відповідні мережі зловмисники використовують лише як знаряддя для передачі відповідної інформації. А. О. Сукманов наголошує, що предметом оперативно-розшукового моніторингу відкритих джерел є криміналістично значима інформація і, разом з тим, як підстави для оперативно-розшукового моніторингу соціальних мереж визначає можливість використовувати їх як засіб зв'язку з громадянами та натякає на можливість доступу до їх персональних даних. Критику окремих положень, запропонованих російськими вченими, можна було б продовжити, проте принциповим для нас є інше – ми цілком підтримуємо їхню думку про запровадження терміну “моніторинг” щодо відстеження використання ресурсів мережі Інтернет у деструктивних цілях. При цьому очевидно, що оперативно-розшуковий моніторинг має виконувати завдання оперативно-розшукової діяльності, а саме: пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачено Кримінальним кодексом України.

Проте через моніторинг соціальних мереж можливо виявити не лише ознаки певних злочинів, а й відомості про інші діяння, які становлять значну суспільну небезпеку. Прикладом може слугувати контрабанда промислових і продовольчих товарів, устаткування, яка нещодавно була виключена з переліку кримінально-караних діянь і віднесена до адміністративних проступків. Сьогодні зазначений вид контрабанди наносить суттєві збитки державі, а відповідно має шкідливі наслідки та підвищену суспільну небезпеку. Колосальні прибутки контрабандистів сприяють активному залученню до злочинної діяльності працівників митних органів і посадових осіб прикордонної служби, утворенню цілих злочинних організацій на зразок мафіозних структур [7]. На тлі такої діяльності спостерігається перенесення спілкування контрабандистів у мережу Інтернет, зокрема соціальні мережі. Саме з використанням мережі Інтернет часто укладаються домовленості про схеми перетину кордону поза митним контролем, час і місце розвантаження–завантаження транспортних засобів.

З огляду на викладене, моніторинг використання соціальних мереж у деструктивних цілях не повинен обмежуватися отриманням інформації щодо вчинення діянь, передбачених Кримінальним кодексом України. Предметом такого моніторингу має бути інформація щодо використання соціальних мереж з будь-якою шкідливою, суспільно-небезпечною протиправною метою, що дає підстави визначити його як правоохоронний, а відповідно віднести до змісту правоохоронної функції держави.

Таким чином, відстеження використання соціальних мереж у деструктивних цілях, яке здійснюється державою в межах виконання правоохоронної функції, визначимо як “правоохоронний моніторинг соціальних мереж”.

І. В. Крицак слушно зазначає, що правоохоронна функція держави – це забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрям діяльності держави, який об'єднує низку заходів (у тому числі примусових), заснованих на принципах справедливості та ефективності, що спрямовані на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних і масових порушень законності й правопорядку. Дане розуміння правоохоронної функції враховує сервісну спрямованість держави на сучасному етапі історичного розвитку і, відтак, – державних органів, що забезпечують реалізацію вказаної функції [8, с. 369].

При формулюванні визначення правоохоронної функції держави доцільним є доповнення його позицією щодо забезпечення соціальної злагоди. У такому випадку логічним буде включення до предмету правоохоронного моніторингу процесів, які є інструментом руйнування такої злагоди. Сьогодні соціальні мережі використовуються як інструмент маніпуляції та провокації задля впливу на масову свідомість [9].

Таким чином, до завдань правоохоронного моніторингу соціальних мереж варто віднести виявлення не лише ознак кримінальних та адміністративно караних діянь, а й відслідковування процесів розпалювання ворожнечі (деструкції соціальної злагоди) з метою визначення їх загрози для національної безпеки держави та вжиття відповідних заходів.

Отже, сьогодні правоохоронний моніторинг соціальних мереж є об'єктивною необхідністю. Наразі він епізодично використовується за власною ініціативою окремими оперативними підрозділами МВС України та СБ України для вирішення окремих завдань боротьби зі злочинністю, проведення конкретних оперативних розробок.

При визначенні змісту “правоохоронний моніторинг соціальних мереж” доцільно виходити з концептуальних засад людської діяльності, сформульованих у філософській, психологічній, юридичній та іншій літературі. Адже правоохоронний моніторинг соціальних мереж є її різновидом, а його суб'єкти мають виконувати визначені для них законодавством завдання саме завдяки здійсненню відповідних видів діяльності, які є засобом досягнення соціально значущих цілей. Такий підхід дає змогу виокремити сутнісні ознаки правоохоронного моніторингу соціальних мереж та індивідуалізувати його як самостійну складну, високоорганізовану й динамічну діяльну систему, що має бути включена до соціально-правового механізму суспільства й відіграватиме важливу роль у боротьбі зі злочинністю, захисті прав і свобод людини, забезпеченні безпеки суспільства та держави.

У зазначеному аспекті доцільно навести позицію професора А. М. Погорецького, який, виходячи із загальнонаукових засад діяльності та критично оцінюючи існуючі точки зору щодо визначення її структурних елементів, виокремлює внутрішні структурні елементи

змісту ОРД і кримінального процесу, як системи збору та аналізу інформації, якими, на його думку, є: мета, завдання, дії та суб'єкти, що утворюють їх як цілісні діяльнісні системи, а також зовнішні їх елементи, якими є стадії, етапи, організаційно-правові форми (види проваджень), що є їх складовими та утворюють їх як цілісні діяльнісні системи [10, с. 153].

Ми цілком погоджуємося з думкою вченого і вважаємо за доцільне за аналогією виокремити та розглянути відповідні складові змісту правоохоронного моніторингу соціальних мереж.

Оскільки правоохоронний моніторинг соціальних мереж є різновидом правоохоронної діяльності держави, між ними існує нерозривний зв'язок: мета і завдання правоохоронного моніторингу мають бути підпорядковані меті й завданням правоохоронної діяльності. На нашу думку, метою правоохоронного моніторингу соціальних мереж є запобігання деструктивним діям, їх виявлення та припинення в рамках реалізації відповідними органами правоохоронної функції держави. Його завданням є пошук і фіксація фактичних даних щодо використання таких мереж у деструктивних цілях, встановлення та викриття суб'єктів цих дій для подальшого притягнення до юридичної відповідальності або блокування їх деструктивної діяльності.

Важливим елементом у структурі правоохоронного моніторингу соціальних мереж, що виражає його активний динамічний аспект, є певні дії як елементарні діяльнісні акти, які у своїй сукупності, будучи узгодженими, взаємопов'язаними й поєднаними між собою загальною метою та завданнями, утворюють відповідні заходи.

Грунтуючись на викладеному, можемо запровадити категорію “заходи правоохоронного моніторингу соціальних мереж” і визначити їх як сукупність узгоджених, взаємопов'язаних і поєднаних між собою загальною метою та завданнями дій уповноважених державних органів та їх посадових осіб, що мають здійснюватися на підставі та у спосіб, визначений законами та відомчими нормативно-правовими актами.

У зв'язку з тим, що соціальні мережі використовуються з метою провадження деструктивних дій, необхідним є застосування різноманітних заходів правоохоронного моніторингу. З огляду на іноземний досвід та практику пошуку ознак таких діянь, можемо запропонувати систему заходів правоохоронного моніторингу соціальних мереж.

По-перше, це автоматичне комп'ютерне спостереження. Воно має проводитися відповідним програмним забезпеченням і спрямовуватися на пошук у соціальних мережах за ключовими словами чи змістом інформації, яка містить: пропаганду суспільно-небезпечних ідей (війни, насильства, національної та релігійної ворожнечі, вживання наркотиків, сексуальних збочень та інших деструктивних ідей); відомості з обмеженим доступом (державна, службова, банківська, лікарська та-

емниця тощо); досягнення домовленостей про спільні злочинні дії (складання плану, визначення часу та місця злочину, розподіл ролей тощо); відомості щодо збуту або придбання товарів й предметів заборонених для відкритого обігу, майна здобутого злочинним шляхом, надання заборонених послуг, торгівлі людьми.

Розробка відповідного програмного забезпечення сьогодні повинна стати одним із пріоритетних завдань держави в рамках забезпечення нею правоохоронної функції.

По-друге, це заходи, пов'язані із залученням громадськості до отримання інформації про використання соціальних мереж у деструктивних цілях.

Сьогодні соціальні мережі широко використовуються правоохоронними органами зарубіжних країн як засіб для зв'язків із громадськістю, у тому числі для отримання криміналістично-значимої інформації. Так, наприклад, співробітники районного управління внутрішніх справ Приморського району м. Санкт-Петербурга ще у листопаді 2007 року "Вконтакте" відкрили групу "Злочинність у Приморському", яка зараз є досить популярною. Вона нараховує понад 15 000 учасників. Група містить корисну інформацію довідкового характеру, відеозаписи, на яких зафіксовано окремі злочини, фотографії осіб, оголошених у розшук, відомості про розкриті злочини. Користувачі позитивно оцінюють запровадження "поліцейської" сторінки та надають допомогу. Завдяки допомозі громадськості правоохоронцями досягнуто суттєвих результатів у встановленні місць перебування та затриманні розшукуваних осіб [11].

Варто зазначити, що в Британії правоохоронці також використовують соціальні мережі як засіб зв'язків із громадськістю. Так, поліція графства Великий Манчестер створила обліковий запис мережі Twitter. У мікроблозі даного ресурсу публікують важливі повідомлення, кримінальні зведення, дані про осіб, оголошених у розшук. При цьому британські правоохоронці офіційно визнали важливу роль соціальних мереж у попередженні та розкритті злочинів і включили відповідний курс у програму підготовки молодих співробітників. У поліції переконані, що соціальні мережі можуть бути особливо корисними для розкриття злочинів, пов'язаних із вимаганням і насильством у сім'ї [12]. Все це свідчить про перспективність використання соціальних мереж з метою протидії деструктивній діяльності.

По-третє, це оперативно-пошукові заходи по забезпеченню оперативної закупівлі та (або) контрольованого постачання товарів, заборонених для відкритого обігу, майна, здобутого злочинним шляхом, надання заборонених послуг, торгівлі людьми – через соціальні мережі.

По-четверте, це оперативне впровадження у віртуальні соціальні групи, що мають деструктивні цілі ("фірми футбольних хуліганів", нацистські рухи, терористичні організації, тоталітарні секти тощо) з метою отри-

мання інформації про їх персональний склад, місця зустрічей, плани та засоби, що використовуються в деструктивній діяльності.

По-п'яте, це оперативно-аналітичні заходи, спрямовані на прогноз розвитку ситуації, розробка заходів з утримання її під контролем, отримання нових даних про суб'єктів деструктивної діяльності, їх зв'язки, місця відвідування, злочинні наміри тощо.

По-шосте, це заходи оперативно-технічного характеру, спрямовані на виявлення та локалізацію комп'ютерних засобів (та їх користувачів), що стали джерелами (засобами) розповсюдження у соціальних мережах інформації деструктивного характеру.

Кожна із запропонованих груп заходів потребує окремого теоретичного обґрунтування, розробки відповідних правових та організаційних заasad. Проте, це вкрай важко або навіть неможливо буде зробити без визначення конкретних суб'єктів правоохоронного моніторингу.

Наприклад, такими суб'єктами у Сполучених Штатах Америки є Федеральне бюро розслідувань, Міністерство оборони, Департамент національної безпеки [13].

Відслідковування деструктивної діяльності в мережі Інтернет може також проводитися цивільними відомствами. Так, ще 31 жовтня 2011 р. російська газета "Тиждень", із посиланням на видання "Коммерсант", повідомила, що найближчим часом у Росії з'явиться офіційна цензура: "Роскомнагляд починає цілодобовий моніторинг мережевих ЗМІ за допомогою спеціального програмно-апаратного комплексу (ПАК). На відповідність російським законам мають перевірятися не тільки тексти, але також фото, аудіо та відео – як редакційне, так і викладене користувачами" [15].

У зв'язку з цим нам видається необхідним з'ясувати співвідношення та визначити критерії зв'язку і відособлення таких понять як "цензура" й "моніторинг", що має вагоме значення для розмежування їх суб'єктів і визначення повноважень.

Максимально точно визначення поняття "цензури" після ґрунтовного наукового аналізу його сутності запропонував І. В. Золочевський, на думку якого, цензура – це, по-перше, комплекс заходів держави (або установ, наділених державною владою), спрямований на оцінку об'єктів інтелектуальної власності з метою запобігання розповсюдженню небажаної інформації або точки зору; по-друге, – державний орган (посадова особа) або система органів, що займаються такою діяльністю [16]. Аналіз даного та інших положень, запропонованих науковцем, дає підстави для висновку, що цензура, на відміну від правоохоронного моніторингу, не має функції пошуку. Мета цензури – запобігання поширенню небажаної інформації або точки зору, а завдання – оцінка об'єктів інтелектуальної власності на предмет наявності такої інформації. Метою ж правоохоронного моніторингу є запобігання деструк-

тивним діянням, їх виявлення та припинення, а завданням – пошук і фіксація фактичних даних щодо використання інформаційних ресурсів у деструктивних цілях, установлення та викриття суб'єктів цих дій для подальшого притягнення до юридичної відповідальності або блокування їх деструктивної діяльності.

Цензура має оціночні, а не пошукові функції: вона визначає відповідність конкретних об'єктів певним умовам. Моніторинг має функції пошуку конкретних ознак окремих явищ або процесів у невизначеній кількості об'єктів.

Разом з тим, оцінка певної інформації при здійсненні моніторингу також присутня. Вона відіграє функцію виявлення і розпізнання ознак деструктивної діяльності та прийняття управлінського рішення щодо вжиття заходів з перешкоджання такій діяльності. У цензурі оцінка є основою для прийняття рішення щодо дозволу або заборони розповсюдження інформації.

Якщо цензура, як діяльність, може бути класифікована за часом здійснення на попередню й наступну, то моніторинг є лише наступним, оскільки виявляє вже наявні явища і процеси.

Класифікація правоохоронного моніторингу за галузевою належністю (як цензури політичної, ідеологічної, моральної та ін.) має лише теоретичну цінність, оскільки основне призначення моніторингу правове – забезпечення виконання державною правоохоронної функції.

Ще однією відмінністю правоохоронного моніторингу від цензури є використання його результатів для безпосередньої профілактики деструктивних діянь і запобігання конкретним злочинам.

Отже, аналізуючи викладене, можна дійти однозначного висновку, що суб'єктами цензури можуть бути будь-які органи державної виконавчої влади (у т. ч. цивільні міністерства і відомства: внутрішньої політики, культури, освіти та науки, молоді та спорту, охорони здоров'я тощо). Суб'єктами правоохоронного моніторингу можуть бути лише ті органи, що мають повноваження здійснювати пошук інформації про протиправні діяння певних осіб і груп, уповноважені збирати конфіденційну інформацію про особу без її згоди. Зважаючи на те, що правоохоронний моніторинг має включати низку заходів, які фактично є оперативно-розшуковими (оперативно-пошукові заходи із забезпечення оперативної закупівлі та (або) контрольованого постачання товарів, заборонених для відкритого обігу; оперативне впровадження у віртуальні соціальні групи, що мають деструктивні цілі з метою отримання інформації про їх персональний склад, місця зустрічей, плани та засоби, що використовуються в деструктивній діяльності; оперативно-аналітичні заходи, спрямовані на прогноз розвитку ситуації, розробки заходів з утримання її під контролем, заходи оперативно-технічного характеру), його потрібно зраховувати до компетенції лише тих правоохоронних органів,

підрозділи яких уповноважені провадити оперативно-розшукову діяльність та (або) негласні слідчі дії.

Визначення суб'єктами правоохоронного моніторингу оперативно-розшукових підрозділів МВС України та СБ України викликає необхідність конкретизації їхніх прав і обов'язків у цій сфері, визначення організаційно-правових засад такої діяльності. Здійснення цього завдання можливе через вивчення ролі й місця правоохоронного моніторингу соціальних мереж в оперативно-розшуковій діяльності відповідних підрозділів, визначення його співвідношення з формами, методами та засобами ОРД, що використовуються ними.

Питання про суб'єкти правоохоронного моніторингу соціальних мереж є складним і потребує окремого дослідження в структурно-функціональному аспекті.

Висновки. В Україні на рівні держави має існувати цілісна продумана система відстеження деструктивних процесів у соціальних мережах.

Її доцільно визначити як "правоохоронний моніторинг соціальних мереж". Це поняття варто формально визначити як діяльність уповноважених державних органів з відстеження деструктивних процесів у соціальних мережах з метою запобігання суспільно небезпечним діям, їх виявлення та припинення.

Завданнями правоохоронного моніторингу соціальних мереж є пошук і фіксація фактичних даних щодо використання таких мереж у деструктивних цілях, встановлення та викриття суб'єктів цих дій з метою подальшого притягнення до юридичної відповідальності або блокування їх деструктивної діяльності.

До завдань правоохоронного моніторингу соціальних мереж відносимо виявлення не лише ознак кримінальних та адміністративно-караних діянь, а й відслідковування процесів розпалювання ворожнечі (деструкції соціальної злагоди) задля визначення їх загрози для національної безпеки держави та життя відповідних заходів.

Заходи правоохоронного моніторингу соціальних мереж – це сукупність узгоджених, взаємопов'язаних і поєднаних між собою загальною метою та завданнями дій уповноважених державних органів та їх посадових осіб, що мають здійснюватися на підставі та у спосіб, визначений законами і відомчими нормативно-правовими актами. До цих заходів належать: автоматичне комп'ютерне спостереження, організація та використання громадської допомоги; окремі оперативно-розшукові заходи.

Враховуючи те, що правоохоронний моніторинг має включати низку оперативно-розшукових заходів, його потрібно зарахувати до компетенції лише тих правоохоронних органів, підрозділи яких уповноважені провадити оперативно-розшукову діяльність та (або) негласні слідчі дії (за проектом КПК України).

Список використаних джерел

1. У соціальній мережі наркотиками торгували під виглядом корму для папуг / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://varta.kharkov.ua/novini/ukraine/1087258.html>;
ООН відзначає зростання продажів наркотиків через соціальні мережі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/4691>;
Терористи перебираються в соціальні мережі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ia-prometei.org.ua/?p=4981>.
2. ФБР хоче стежити за соціальними мережами в реальному часі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bezpeka.com.ua/news/2012/01/30/fbi-releases-plans-to-monitor-social-networks>.
3. Архіпова О. Російська прокуратура наполегливо вишукує екстремістів в Інтернеті [Електронний ресурс] / О. Архіпова // Українські Національні Новини. – Режим доступу : <http://www.unn.com.ua/ua/news>.
4. Мониторинг природы и общества. Теоретические и прикладные аспекты : сб. науч. статей / СПб гос. ун-т ; НИИ географии (НИИГ СПбГУ) ; А. И. Чистобаев (ред.), Н. И. Тertychnyy (ред.). – СПб. : НИИ химии СПбГУ, 2001. – 136 с.
5. Осипенко А. Л. Оперативно-розыскной мониторинг информационных ресурсов глобальных компьютерных сетей / А. Л. Осипенко // Оперативник (сшычик). – 2009. – № 3 (20). – С. 29.
6. Сукманов А. О. Понятие и сущность оперативно-розыскного мониторинга открытых источников информации / А. О. Сукманов // Вестник Калининград. юрид. ин-та МВД России. – 2011. – № 1 (23). – С. 17–19.
7. Грїбов М. Л. Оперативна служба МВС України: розвідувальний пошук в боротьбі зі злочинами у сфері господарської діяльності / М. Л. Грїбов // Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності : мат-ли наук.-практ. конф. (Харків, 17 груд. 2010 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2010. – С. 57–59.
8. Крїцак І. В. Правоохоронна функція держави та її вплив на формування функцій надання послуг населенню органами внутрішніх справ України / І. В. Крїцак // Форум права : електр. наук. фахове вид. – 2009. – № 3. – С. 365–372.
9. Юрченко А. М. Информационная война против Украины : причины и социально-политические технологии / А. М. Юрченко, А. А. Поляруш. – К. : КИИ, 2011. – 199 с. ; Любивый Я. В. Современное массовое сознание: динамика и тенденции развития / Я. В. Любивый. – К. : Наук. думка, 1993. – 142 с. ; Занько Т. Соціальні мережі як новітні медіа: провокативний вплив на масову свідомість. Виникнення мови ворожнечі [Електронний ресурс] / Т. Занько. – Режим доступу : <http://h.ua/story/187673/>;
Сватко Я. Маніпуляція свідомістю як спосіб ведення війни [Електронний ресурс] / Я. Сватко // Незалежний культурологічний часопис. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n30texts/svatko.htm>.

10. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія / М. А. Погорецький. – Х. : Арсіс, ЛТД, 2007. – 575 с.

11. Милиция осваивает сеть “В Контакте” [Электронный ресурс] // Интернет-издание Компьюлента, 16 января 2008 г. – Режим доступа :

<http://net.compulenta.ru>.

12. Британскую полицию научат находить преступников в Twitter и Facebook [Электронный ресурс] // Новости Интернета, 31 октября 2010 г. – Режим доступа :

<http://internet-search.ru>.

13. ФБР хоче стежити за соціальними мережами в реальному часі / Електронний ресурс. – Режим доступу :

<http://www.bezpeka.com/ua/news/2012/01/30/fbi-releases-plans-to-monitor-social-networks>.

14. Архіпова О. Російська прокуратура наполегливо вишукує екстремістів в Інтернеті [Електронний ресурс] / О. Архіпова // Українські Національні Новини. – Режим доступу :

<http://www.unn.com.ua/ua/news>.

15. Тиждень / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://tyzhden.ua/News/25404>.

16. Золочевський І. В. Аналіз визначень і класифікацій поняття “цензура” у вітчизняній науці й законодавчій практиці / І. В. Золочевський // Проблеми законності : акад. зб. наук. праць / Мін. освіти і науки Укр. ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2009. – Вип. 103. – С. 3–8.

В статье определены теоретические основы отслеживания деструктивных процессов в социальных сетях как составной правоохранительной функции государства; внедрено и сформулировано понятие правоохранительного мониторинга социальных сетей, раскрыто его содержание.

The theoretical principles of the tracing destructive purposes in the social networks as a compound law-enforcement function of the state are defined in the article; the concept of the law-enforcement monitoring of the social networks is introduced and formulated, its contents is opened.

Стаття надійшла до редакції журналу 5 червня 2012 року.